

I Međunarodni simpozijum Udruženja zdravstvenih profesionalaca Srbije

"Bol kao medicinski, biološki, psihološki, sociološki i kulturološki fenomen"

Ljudsko tijelo, zdravlje i bolest u bioetici i kulturi

Prof. dr. sc. Nada Gosić, Sveučilište u Rijeci, Centar za društvene i humanističke znanosti u profesijama u zdravstvu, Katedra za javno zdravstvo, Fakultet zdravstvenih studija

Uvod / Introduction

- Sadržaj:
 1. Uvod: uloga bolesti i zdravlja u formiraju kulture
 2. Tijelo u bioetici – ključne odrednice
 3. Biokulturni model – četiri tvrdnje
 4. Bolest i zdravlje – ključni elementi kulture

Uvod: uloga bolesti i zdravlja u formiranju kulture : Povijesni i aktualni dokazi:

- *Velika kuga – promjena demografske slike Europe
- *prekidanje kraljevske loze kod Henrika VII.,
- *Napoleonovi ratni pohodi,
- *velike sanitarne reforme – (od zabrane rada djece do siromašnih, starih i nemoćnih),
- * **Umjetničke vizije**: Toulouse-Lautrec (sifilis), Van Gogh (psihička bolest), Kahlo (trajni invaliditet), Dostojevski (epilepsija) Hemingway i Faulkner (depresija),
- ***ideologije** i politike se razotkrivaju i bore za vlast,
- ***biotehničari** stvaraju zamjenu za gotovo svaki nesavršeni dio ljudskog tijela;
- ***mediji** proglašavaju rat svemu što, prema njihovu prikazu, nije zdravo.
- * zdravlje - **nastavni sadržaj**, u okviru kojeg bi se mladi trebali poučavati o čimbenicima zdravstvenih rizika, usvajati znanja i vrijednosti te stjecati sposobnosti za život u zdravom okruženju. (J.E. Salk)

Ljudsko tijelo u interdisciplinarnom dijalogu

- Posljedica znanstveno-tehnološkog napretka i specijalizacije medicine: dvostruki rezultat
- A) u medicinska stajališta o čovjeku i njegovom tijelu unesena su prijeko potrebna humanistička (etička) stajališta i gledišta
- B) potaknut je interdisciplinarni dijalog i angažman različitih znanosti, profesija i zanimanja u traženju rješenja kojima bi se zaštitio čovjek i njegovo tijelo
- A i B ↓
- *Većina tih rješenja nalazi se i još uvijek traži u bioetičkom znanstvenom području

2. Ljudsko tijelo u bioetici-ključne odrednice

*1. Bioetika - objašnjava odnos medicine, zdravstvene skrbi i kulture te naglašava **ulogu medicine i njenih djelatnika u izgradnji vrijednosti kao sastavnog dijela kulture.**

*ukazuje na neravnopravan položaj pacijenta u odnosu s liječnicima i drugim medicinskim djelatnicima.

*brinuti o tome: pacijent je taj koji traži i treba pomoć, trpi tjelesnu bol, zabrinut je za svoje stanje i svoju budućnost.

Ljudsko tijelo u bioetici-ključne odrednice

- *2. insistira da se u medicinskim postupcima podjednako brine o tijelu i osobi.
- * uspostavljanje takvog odnosa prema pacijentu u kojem se ističe tjelesna, ali i svaka druga **individualnost**, mogućnost očitovanja osobnosti i **uvažavanja društvenih uvjeta** u kojima živi i djeluje pacijent - **uvođenje subjektivnih, objektivnih i kulturnih** čimbenike koji određuju njegov odnos prema vlastitom tijelu, bolesti i zdravlju

Ljudsko tijelo u bioetici-ključne odrednice

- *3. uvažavanje osobnosti pacijenta → **pravo** da dobro obaviješten o svom stanju samostalno odlučuje o prihvaćanju ili neprihvaćanju ponuđenog postupka ili medicinske intervencije te **pravo** da bude zaštićen od svakog mogućeg oblika štete
- Spoznaje društvenih i humanističkih znanosti o tijelu primijenjene u dijagnostičke postupke, medicinski tretman i intervencije pomažu medicinskim i zdravstvenim djelatnicima da u praktičnom djelovanju budu sigurniji i spremniji u ostvarivanju svojih dužnosti u kontaktu s pacijentom.

Ljudsko tijelo u bioetici-ključne odrednice

- *4. pravedna raspodjela postignuća medicinske tehnologije i uspostavljanje kriterija pomoću kojih će ona biti dodijeljena onima kojima su najpotrebnija.
- Rješenje za taj problem pronađeno je u utemeljenju povjerenstava koja interdisciplinarnim sastavom članova (liječnici, teolozi, filozofi, pravnici, etičari, psiholozi i dr.) i njihovim moralnim kvalitetama osiguravaju etičku valjanost odabira.
- Povijesna uloga bioetike – Božji komitet 1962.

3. Biokulturni model - uvod : Priča Reynoldsa Pricea (1933.-2011.)

- R.P. *A Whole New Life: An Illness and Healing*
- Pisac i predavač na sveučilištu
- 1984. Jedva primjetno šepanje prvi znak kasnije dijagnosticiranog karcinoma leđne moždine.
- Tumor veličine jegulje spustio se niz kralježnicu – agresivni operativni zahvat i zračenje
- Nakon tri operacije i 5 tjedana zračenja najjačim dozama – karcinom pod kontrolom, ali R. P. izgubio sposobnost hodanja.
- Privikavanje na život u kolicima - nije bilo najgore s čim se suočavao
- Izvor: Dejvid. B Moris, *Bolest i kultura u postmodernom dobu*, Clio, Beograd, 2008., str 142-148.

B. model-stanje i trpljenje

- * kirurški zahvati i zračenje oštetili su CNS – trpio gotovo nepodnošljivu bol
- * dobivao je više lijekova i metadon (zamutio mu um)
- Zatražio pomoć neurologa: kad lijekovi ne djeluju konvencionalna medicina nema što drugo ponuditi... »bol je nešto čemu okreću leđa posramljeni zbog nemoći«
- Bol je promijenila život mnogo radikalnije nego oduzetost nogu.
- Bol se pojačavala tijekom dana, najjača kad je umoran, pojačavala se s padom atmosferskog tlaka, potpuno mu kontrolira um, raspoloženje, komunikaciju s prijateljima – strpljenje na najnižoj točki.

B-model prekretnica...

- Rad na biofidbek tehnologijama (pod kontrolom istraživača)
- Uči kako kontrolirati tjelesnu temperaturu fokusiranjem misli
- (uskoro je povišio temperaturu u jednoj ruci za 8 st., opustio mišićne živce u ramenu i ruci)
- istraživači mu preporučili hipnozu – napredak znatno veći
- uz pomoć hipnoterapeuta usmjeravao je misli na odstranjivanje boli i prvi put nakon tri godine osjetio se kao slobodan čovjek
- : bol i dalje postoji, ali se oslobodio navike da ga primjećuje, da mu pridaje značaj, da osjeća strah i nemoć koju je bol nametnula.

Postmoderna bol (biokulturni model)- objašnjenje

- Biokulturni model: 4. tvrdnje
- 1. bol je više od medicinskog problema (neurotransmitera)
- 2. bol ima povijesne, psihološke i kulturne dimenzije
- 3. značenje koju mu pojedinac pripisuje često je presudno za iskustvo boli
- 4. um i kultura snažno utječu na iskustvo boli↓
- **Bol može zaći u oblasti koje ne pripadaju biologiji, a koje doprinose nastanku boli: obiteljska situacija, ekonomski stres, emocionalne traume i sl?
- J.D. Bauby: *Skafander i leptir*, Pergamena, Zagreb, 1997.

B - model: novi pristup boli

- U kulturi zasnovanoj na znanosti i medicini – misli i osjećaji (strah od bolesti) – temelje se isključivo na znanstveno-medicinskoj tradiciji-biomedicinski model
- Biokulturni model - uloga misli, osjećaja i kulture na doživljaj boli – mijenjaju naša iskustva o boli – mijenja naše ustaljene obrasce o boli i bolesti
- Basbaum, I. Allan: »Unlocking the Secrets of Pain: The Science«, Medical and Health Annual, 1998., str. 83-103. (prof. anatomije i fiziologije)
- »Bol nije samo stimulans koji se prenosi specifičnim putovima, već jedna složena percepcija čija priroda ne ovisi samo od intenziteta stimulansa nego i od **okolnosti u kojima se doživljava i, najvažnije, od afektivnog ili emocionalnog stanja pojedinca**«.

4. Bolest i zdravlje – ključni elementi kulture – Zašto?

- 1. Tehnološka postignuća i njihova primjena u medicini proizvela su veliki broj pitanja koja po svom karakteru nadilaze granice medicine i postaju problemom znanosti u čijem djelokrugu istraživanja je čovjek i odnos prema njemu - interdisciplinarnost
- 2. Znanstveno-tehnološka postignuća primjenjuju na bolesnom čovjeku - istovremeno, budući napredak medicine ovisi o odnosu njenih znanstvenika i djelatnika prema bolesnim ljudima.
- 3. Aktualizira važnost pacijentovih gledišta na određivanje prioriteta, vrijednosti i procjene kvalitete života u bolesti, tijekom liječenja i ozdravljenja
- 4. Naglašava da medicinski i zdravstveni djelatnici ostvaruju svoje profesionalne i etičke dužnosti pod utjecajem vrijednosnog sustava profesionalno/društvene zajednice (definiraju vrijednosti kao sastavni dio kulture)
- 5. Objašnjava utjecaj ekonomskih čimbenika na vrijednosti u biomedicinskoj praksi
- 6. Otvara raspravu o političkim strategijama o zdravstvenoj skrbi

